

'כמאן דלא כרבי יוסי בברייתא יהודה...'. כמה ראשונים מפרשים [דלא כפרש"י] שהדברים מוסבים על ברייתא דרבי יהודה, נעץ קורה ברשות רבים והניח עירובו עליה גבוה ל' ורחבה ד' עירובו עירוב – והרי לרבי יוסי בנו דין הטרסקל כרשות היחיד אעפ"י שיש תחתיו בקיעת גדיים. ומתריך 'התם הדרן מחיצתא הכא לא הדרן מחיצתה' – הטרסקל שמחיצותיו סובבות אותו, ראוי לומר בהן 'גוד אחית מחיצתא' אבל קורה שאין לה מחיצות זקופות סביבותיה – אין דינה כרשות היחיד (עפ"י ר"ח וראב"ד, מובא ברשב"א וריטב"א; תור"פ).

דף לד

'אמאי נימא כיון דאי בעי אמטויי מצי ממטי ליה אע"ג דלא אמטייה כמאן דאמטייה דמי'. מרש"י משמע שהקושיא היא על כל המערבים, שלא יצטרכו להוליך עירובם למקום שביתתם. ויש תמיהים על כך, מה עלה על הדעת לומר כן, שמזון שתי סעודות שבביתו יועיל לקבוע שביתתו במרחק כאלפיים אמה, בזמן שאין בדעתו להביאו שם כלל (כן תמה בחדושים ובאורים. וכתב: 'סוגיא זו דדף ל"ג ל"ד לא זכינו ליישב הדברים על הלב והגנו בתפלה להאיר עינינו'. יצוין שהראשונים שפרשו אחרת מרש"י לא הקשו מצד הסברא אלא רק מדוע לא הביאו בגמרא להקשות מהרבה מקומות שמבואר שצריך להוליך העירוב). והרי"ד פירש שהקושיא היא רק על מצב שהתחיל להתעסק בעירובו אלא שלא גמר הדבר יפה, ואנו באים להכשירו מטעם 'הואיל', כמו בכלכלה שנתן שם העירוב ולא הניחה יפה. ועל כן מביא מדין ככר שעירב בו ביום טוב ורוצה לערב שוב למחרת באותה ככר עצמה. ולכאורה י"ל לרש"י שקביעת מקום שביתה אינו ענין דיני בעלמא אלא צריך שתהא דעתו באמת לקבוע שם שביתה, בסעודה או בלינה [צריך בדיקה]. ובוזה עלה על הדעת שרואים כאילו הביא מזונו לשם בין השמשות, כיון שהיה יכול להביא אז, וגם עתה הוא מזומן להביאו.

'נתכוון לשבות בראש השוכך או בראש המגדל, למעלה מי' טפחים עירובו עירוב. למטה מי' טפחים אין עירובו עירוב'. לפירוש השני ברש"י (שנקטו לעיקר, וכ"כ כמה ראשונים), מדובר על אותו מקרה שברישא שהניח העירוב בכותל, ונתכוון לשבות בראש המגדל שהוא רשות היחיד. ומבואר בפרש"י שהמגדל נמצא סמוך לכותל. וצריך עיון אם כן מה טעם למטה מעשרה אין עירובו עירוב, אמנם אין יכול להביאו מהכותל [שהרבים מכתפים עליו והריהו רשות הרבים] אל מקום שביתתו, אך הלא אמר רבא לעיל שנותנים לו ד' אמות סביביו, נמצא הוא ועירובו כבמקום אחד. ואכן יש מפרשים שמדובר שאינו סמוך לכותל ממש אלא רשות הרבים מפסקת ביניהם, ואעפ"י כ למעלה מי' עירובו עירוב מפני שיכול לזרוק את העירוב או להעבירו למעלה מעשרה שפטור (עריטב"א; תורת חיים). אך אין כן דעת רש"י ושאר ראשונים (ע' רשב"א, תור"פ, או"ז קלד, ריא"ז ועוד). ויש לפרש לשיטתם באופן שהכותל ארוך וקצהו סמוך למגדל באופן שהעירוב רחוק ד' אמות ממקום שביתתו, וכמו שאמרו לעיל באילן הנוטה ד' אמות (כן פירש החזו"א פ).

עוד יש לומר עפ"י מה שכתבו הראשונים שלא אמר רבא ליתן ד' אמות בעירוב אלא לשבות ברשות הרבים או בכרמלית, כאילו ד' אמות שסביבותיו הן רשות היחיד, אבל השובת ברשות היחיד הלא יש לו את כל הרשות הלכך אין לו מחוצה לה כלום (כן כתבו הרשב"א והריטב"א. ובר"ן מבואר שה"ה בכל חילוק רשויות, כגון ששבת ברה"ר, אין לו ברה"י הסמוכה. ואין כן דעת רש"י (ד"ה והניח) והתוס' (ד"ה אי) וש"ר). ועל כן כששובת בראש המגדל אין לו ד' אמות מחוצה לו, נמצא הוא ברשות אחת ועירובו ברשות אחרת.

(ע"ב) 'כולה רבי היא וסיפא גזירה שמא יקטום'. כלומר שמא יעשה כן בדעת וברצון כדי שיהא נוח לו ליטול העירוב, והרי הוא מתכוין בדבר ואסור מהתורה (רשב"א ור"ן). ואעפ"י שאינו צריך לדבר הקטום ומלאכה שאינה צריכה לגופה היא, י"ל שמדובר בקנים הצומחים בשדהו והריהו משביח ומועיל לצמיחתם, הלכך חייב אעפ"י שאינו צריך עכשיו לאותה מלאכה ואינו מכוין לה (עפ"י רשב"א וריטב"א. גם י"ל שהחשש הוא שמא יקטום הקנה לגמרי כדי ליטול עירובו [כן כתב בתו"ח], והרי נצרך לגוף הקטימה). לכאורה משמע מלשון הרשב"א שאף מלאכה שא"צ לגופה, לדעת הפוסק, הותרה לרבי בין השמשות. ולא כן נקט המשנ"ב שמב, א [וע"ע ביוסף דעת שבת קכ: בענין חומר מלשאל"ג משאר איסורי שבות]. ויש להעיר שבבאר הלכה (תט, ג ד"ה ויתחייב) משמע שלא היו דברי הרשב"א הללו לנגד עיניו, שיצא לחדש פירוש בדברי רש"י בסוגיא שלא כהבנת הרשב"א. והיה מקום לדחות ולומר שאין כוונת הרשב"א להקשות הלא משאל"ג היא ואין לאסור ביה"ש אלא הקשה על עיקר גזרת שמא יקטום. אך להלן לה. משמע ברשב"א ובר"ן ובריטב"א שמשאל"ג מותרת בין השמשות לרבי. אבל בתור"פ (לה. ד"ה דבעי) מבואר שאסורה.

'פוקו עבידו (בראשונים אין מופיע 'עבידו') **כבושי כבשי באגמא'**. רש"י פירש, וכן הסכים הריטב"א: שייכחו הקנים זו על זו, לעשותם כמין כסאות לישב עליהם. ופירש הריטב"א משום שצריכים הכנה מבעוד יום על ידי מעשה [ואין די ליחדם במחשבה – הואיל והם מחוברים]. והערוך כתב שהיו צריכים להניח עליהם אבנים גדולות לכובשם בקרקע כדי שישבו עליהם. והראב"ד פירש: כיבשו הקנים כדי שכל הראויים להישבר יישברו עתה ולא מחר [ש'פסיק רישיה ולא ימות' הוא. ריטב"א].

'התם בעזורדין. ומנא תימא דשני לן בין עזורדין לשאין עזורדין...' משמע ברש"י (וכן פסקו הרי"ד והאר"י) ש'עזורדין' היינו הקנה לאחר שהוקשה ואז דינו כאילן. והקשה הרשב"א, אם כן מדוע קודם שהוקשו הם כלאים בכרם והלא סופם להקשות ולהיות כעץ. ואם תאמר מפני שעכשיו עכ"פ רכים הם ודומים לירק, אם כן בסמוך שהקשה מקידה לקידה היה לו לתרץ כאן כשהוקשה כאן כשלא הוקשה. [ויש שנקטו בדעת רש"י שאכן יש חילוק גם לענין כלאים באותו קנה, בין כשהוא רך כירק או לאחר שהוקשה כעץ. עריטב"א. ובתור"ד צדד שתלוי הדבר אם שתלם מתחילה לשם ירק – או הם כלאים, או על מנת שיתקשו. או שמא כל שתל בעודם רכים נאסרו לעולם. וע' גם בספר גאון יעקב]. על כן פירש הרשב"א שהעזורדין מין אחר הם, וקנה שלהם קשה יותר ובכלל גזרת אילן הם. אך מפני שהם רכים קצת, יותר משאר אילנות – גזרו בהם שמא יקטום, הלכך הנותן עירובו עליהם אינו עירוב. [וכפי שיטתו כתב (בעבודת הקדש בית גתיבות ה) שהקנים שלנו שהם עשויים להתקשות, אפילו בעודם רכים אסורים בשימוש בשבת. ורק אותם שבאגם שאינם מתקשים לעולם מותרים. וכן נקטו כמה אחרונים להלכה].

משמע מפרש"י והרשב"א ור"ן שקנה שהוא רך מאד, לא גזרו בו מפני שהוא כירק [ונראה שלכך אין שייך בו 'שמא יקטום' מפני שהוא רך וגמיש מאד], וכשהוא קשה גזרו בו שמא יקטום, וגזרו בו יותר משאר אילנות שהם קשים וחזקים ואין בהם חשש זה. וכן מורים דברי השלחן-ערוך (תט, ג. ועריטב"א ובאה"ל שם).

ר"א אומר: אם אינו יודע שהמפתח במקומו אינו עירוב'. מלשון 'אם אינו יודע' משמע שסובר שספק